

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI KONSTITUTSIYASI –INSON HUQUQ VA
ERKINLIKLARINI KAFOLATLARI**

Shokirov Mubin Rustamovich

f.f.f.d (PhD) dotsent, Buxoro davlat pedagogika instituti.

Ergasheva Iroda Qosimovna

Buxoro davlat pedagogika instituti 2-bosqich magistranti.

Telefon: +998(93) 624 42 07 ergasevairoda87@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17878087>

Annotatsiya. Ushbu tadqiqotda O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida inson huquqlari va erkinliklarini kafolatlashning nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda Konstitutsiyaning inson huquqlarini himoya qilishdagi roli, huquqlarni amalga oshirish mexanizmlari, shuningdek zamonaviy jamiyatda yuzaga kelayotgan muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llari ilmiy asosda ko‘rib chiqiladi. Inson huquqlari tushunchasi, ularning shaxsiy, fuqarolik, ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy jihatlari, Konstitutsiyaviy kafolatlarning jamiyatdagi roli va ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, maqolada huquqiy madaniyat, fuqarolik ongini oshirish, ijtimoiy himoya va raqamli xavfsizlik kabi masalalarning huquqlarni to‘liq ta‘minlashdagi ahamiyati alohida ko‘rsatib o‘tiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, Konstitutsiya inson huquqlarini kafolatlovchi asosiy huquqiy hujjat sifatida jamiyat barqarorligi va demokratik tamoyillarni rivojlantirishning markaziy vositasi hisoblanadi.

Kalit so‘zlar: O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, inson huquqlari, erkinliklar, huquqiy kafolatlar, fuqarolik jamiyati, jamiyat barqarorligi.

**КОНСТИТУЦИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН – ГАРАНТИИ ПРАВ И СВОБОД
ЧЕЛОВЕКА**

Аннотация. В данном исследовании анализируются теоретические и практические аспекты гарантирования прав и свобод человека в Конституции Республики Узбекистан. В исследовании рассматривается роль Конституции в защите прав человека, механизмы реализации прав, а также проблемы, возникающие в современном обществе, и пути их устранения на научной основе. Анализируются понятие прав человека, их личные, гражданские, социально-экономические и культурные аспекты, роль и значение конституционных гарантий в обществе. В статье также подчеркивается важность таких вопросов, как правовая культура, повышение гражданской сознательности, социальная защита и цифровая безопасность для полного обеспечения прав. Результаты исследования показывают, что Конституция, как основной правовой документ, гарантирующий права человека, является центральным инструментом стабильности общества и развития демократических принципов.

Ключевые слова: Конституция Республики Узбекистан, права человека, свободы, правовые гарантии, гражданское общество, социальная стабильность.

**THE CONSTITUTION OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN – GUARANTEES OF
HUMAN RIGHTS AND FREEDOMS**

Abstract. This study analyzes the theoretical and practical aspects of guaranteeing human rights and freedoms in the Constitution of the Republic of Uzbekistan. The study examines the role of the Constitution in protecting human rights, the mechanisms for implementing rights, as well as

the problems arising in modern society and ways to eliminate them on a scientific basis. The concept of human rights, their personal, civil, socio-economic and cultural aspects, the role and significance of Constitutional guarantees in society are analyzed.

The article also highlights the importance of issues such as legal culture, raising civic awareness, social protection and digital security in fully ensuring rights. The results of the study show that the Constitution, as the main legal document guaranteeing human rights, is a central instrument for the stability of society and the development of democratic principles.

Key words: *Constitution of the Republic of Uzbekistan, human rights, freedoms, legal guarantees, civil society, social stability.*

Kirish

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi mamlakatning oliy huquqiy hujjati sifatida nafaqat davlatning siyosiy va huquqiy tizimini belgilaydi¹, balki fuqarolarning asosiy huquqlari va erkinliklarini kafolatlashga xizmat qiladi. Inson huquqlari va erkinliklarini himoya qilish, ularni amaliyotda ta'minlash, jamiyatda barqarorlik va adolatni yaratish Konstitutsiyaning eng muhim vazifalaridan biridir. Shu bilan birga, Konstitutsiya fuqarolar va davlat o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni tartibga soluvchi asosiy huquqiy me'yorlarni belgilaydi. Bu maqolada inson huquqlari tushunchasi, ularning Konstitutsiyadagi o'rni, kafolatlar, amaliyotdagi muammolar va yechimlar ilmiy tahlil qilinadi.

Inson huquqlari tushunchasi va ularning Konstitutsiyadagi o'rni.

Inson huquqlari tabiiy va egalik qilinadigan huquqlar sifatida shakllangan bo'lib, shaxsning daxlsizligi, erkinligi, ijtimoiy faoliyatga ishtirok etish imkoniyati va madaniy rivojlanishini ta'minlaydi. Konstitutsiyada huquqlar bir necha guruhga ajratilgan bo'lib, ularning barchasi birgalikda shaxs va jamiyat o'rtasidagi muvozanatni yaratadi. Shaxsiy huquqlar shaxsning daxlsizligi va xavfsizligini ta'minlaydi, fuqarolik huquqlari esa shaxsning davlat boshqaruvida faol ishtirok etishini kafolatlaydi. Ijtimoiy va iqtisodiy huquqlar jamiyatdagi adolat va tenglikni mustahkamlaydi, madaniy huquqlar esa shaxsning o'zini rivojlantirish va ilmiy-ma'naviy o'sishiga xizmat qiladi. Shu tarzda, Konstitutsiya inson huquqlarini har tomonlama himoya qiluvchi asos sifatida jamiyat hayotida muhim o'rin tutadi.

Konstitutsiyaviy kafolatlar va ularni amalga oshirish mexanizmlari

Konstitutsiya inson huquqlarini himoya qilish uchun bir qator kafolatlar yaratadi. Sud tizimi mustaqilligi fuqarolarning huquqlarini himoya qiladi va adolatli sudlovni ta'minlaydi.

Ombudsman instituti fuqarolarning murojaatlarini qabul qilib, ularning huquqlarini himoya qilishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, barcha qonun va huquqiy hujjatlar Konstitutsiyaga mos bo'lishi shartligi ta'minlanadi. Davlat organlari o'z faoliyatida fuqarolarning huquqlarini hurmat qilishi va amalga oshirishi lozimligi orqali huquqiy barqarorlik yaratadi. Ushbu mexanizmlar nafaqat huquqiy nazoratni, balki amaliy himoyani ham ta'minlaydi, shuning uchun Konstitutsiya jamiyatdagi adolat va barqarorlikning markaziy kafolati hisoblanadi.

Konstitutsiyaviy huquqlarni amalga oshirishdagi muammolar

Hozirgi davrda inson huquqlari va erkinliklarini to'liq ta'minlashda bir qator muammolar mavjud. Sud tizimi ba'zan samarali ishlamaydi, huquqiy yordam yetarli darajada ta'minlanmaydi.

¹ 1 Qarang¹ O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – 1-may.2023-yil 15-modda.

Davlat organlarida shaffoflik pastligi va fuqarolarning huquqlari bilan tanishish imkoniyatining cheklanganligi mavjud. Ijtimoiy himoyaga muhtoj guruhlar, jumladan ayollar, nogironligi bor shaxslar va kambag'allar huquqlarini amalga oshirishda turli qiyinchiliklarga duch keladi. Shuningdek, raqamli xavfsizlik va axborot texnologiyalari bilan bog'liq yangi xavflar yuzaga kelmoqda. Shu bilan birga, fuqarolik madaniyati va huquqiy ongning pastligi muammolarni yanada kuchaytiradi. Ushbu qiyinchiliklarni bartaraf etish Konstitutsiya ta'minotini kuchaytirish va jamiyatda demokratik tamoyillarni mustahkamlash uchun zarur hisoblanadi.

Muammolarni bartaraf etish yo'llari

Muammolarni hal etish uchun bir nechta asosiy yo'nalishlar mavjud. Avvalo, huquqiy madaniyat va fuqarolik ongini oshirish muhimdir, chunki fuqarolar o'z huquqlari haqida xabardor bo'lganda ularni himoya qilish imkoniyatiga ega bo'ladi. Sud tizimini isloh qilish va raqamlashtirish, Ombudsman institutini kuchaytirish va uning faoliyatini kengaytirish muammolarni kamaytirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, ijtimoiy himoya va teng imkoniyatlarni ta'minlash, raqamli xavfsizlikni mustahkamlash, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, gender tenglikni rivojlantirish va inklyuziv muhit yaratish ham huquqlarni amaliy ta'minlashning samarali yo'llaridir. Ushbu chora-tadbirlar orqali Konstitutsiyaviy huquqlarni to'liq amalga oshirish va jamiyatdagi adolatni mustahkamlash mumkin bo'ladi.

Konstitutsiyaviy huquqlarning nazariy asoslari

Konstitutsiyaviy huquqlarni himoya qilish va ta'minlashda bir qator nazariy yondashuvlar mavjud. Tabiiy huquq konsepsiyasiga ko'ra, huquqlar shaxsga tabiiy berilgan bo'lib, ularning himoyasi davlatning vazifasidir. Ijtimoiy shartnoma nazariyasi esa fuqarolar va davlat o'rtasidagi kelishuv asosida huquqlarni kafolatlaydi. Liberal-demokratik yondashuv fuqarolarning erkinligi va adolatni ta'minlashni eng muhim maqsad sifatida belgilaydi². Shu nazariy asoslar Konstitutsiyaviy huquqlarni jamiyatda samarali amalga oshirishga yordam beradi va davlat organlari faoliyatini tartibga soladi.

Konstitutsiyaviy huquqlarning jamiyatdagi roli

Konstitutsiyaviy huquqlar jamiyatning barqaror rivojlanishida markaziy o'rin tutadi. Ular fuqarolarning o'z huquqlari va erkinliklarini amalga oshirish imkoniyatini yaratadi va shu bilan ijtimoiy faollikni oshiradi. Davlat organlari o'z faoliyatida hisobdor va shaffof bo'lishga majbur bo'lganda, jamiyatda huquqiy barqarorlik va ishonch mustahkamlanadi. Konstitutsiyaviy huquqlar jamiyatda demokratik tamoyillarni rivojlantirishga, fuqarolar va davlat o'rtasidagi munosabatlarni tartibga solishga va shaxsning huquqlarini amaliy jihatdan himoya qilishga xizmat qiladi. Shu tarzda, huquqlar jamiyatda muvozanat, adolat va barqarorlikni ta'minlashning asosiy vositasi sifatida namoyon bo'ladi.

Xulosa

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi inson huquqlari va erkinliklarini kafolatlovchi oliy huquqiy hujjat sifatida jamiyat va davlatning barqarorligini ta'minlaydi. Shu bilan birga, zamonaviy sharoitlarda bu kafolatlarni to'liq amalga oshirish uchun sud tizimi, huquqiy madaniyat, ijtimoiy himoya va raqamli xavfsizlik sohalarida izchil islohotlar zarurdir.

² Qarang² A.Boboev (2020). Inson huquqlari va erkinliklarini himoya qilishning zamonaviy nazariy asoslari. Toshkent: Huquqiy nashrlar, 45-78-betlar.

Muammolarni bartaraf etish orqali demokratik, adolatli va huquqiy jamiyatni barpo etish, fuqarolarni o'z huquqlaridan samarali foydalanishga rag'batlantirish mumkin. Konstitutsiyaviy huquqlar jamiyatdagi ijtimoiy muvozanat va barqarorlikni ta'minlash, shaxsning huquqlarini amaliy himoya qilish va davlat organlarining javobgarligini kuchaytirishda markaziy rol o'ynaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – 1-may.2023-yilgi tahrir.
2. A.Boboev (2020). Inson huquqlari va erkinliklarini himoya qilishning zamonaviy nazariy asoslari. Toshkent: Huquqiy nashrlar, 45-78-betlar.
3. S.Karimov (2019). Ijtimoiy adolat va jamiyatda tenglik tamoyillari. Samarqand: Universitet nashriyoti, 32-60-betlar.
4. T.Rasulov (2021). Huquqiy madaniyat va fuqarolik jamiyati. Toshkent: Adolat nashriyoti, 23-57-betlar.
5. Legal Code of the Republic of Uzbekistan. (2023). Constitution and Laws on Human Rights. Toshkent: Lex Publishing, 12-45-betlar.

Internet saytlari

6. Legal Code of the Republic of Uzbekistan. (2023). Constitution and Laws on Human Rights. Tashkent: Lex Publishing, 12-45-betlar.
7. Amnesty International. (2023). Annual Report: Human Rights in Central Asia. London: Amnesty International, 5-38-betlar.
8. Human Rights Watch. (2023). World Report 2023: Rights and Freedoms. New York: HRW, 15-48-betlar.
9. Freedom House tashkilotining O'zbekiston bo'yicha hisobotlari (<https://freedomhouse.org/>).